

6.4. SZÁMÍTA MÉRLET? A HELYI MUNKAERŐPIAC MÉRETÉNEK HATÁSA AZ ÁLLÁSKERESŐK PREFERÁLT SZAKMÁBAN VALÓ ELHELYEZKEDÉSÉRE*

CZALLER LÁSZLÓ

Bevezető

A Nemzeti Munkaügyi Hivatal munkanélküli-regisztere alapján 2012 és 2017 között a nyilvántartott álláskeresők közül csupán minden negyedik helyezkedett el abban a foglalkozásban, amelyet a regisztráció során megjelölt mint preferált munkakört. A foglalkozási mobilitás az álláskeresők körében rendszerint egy kényszerből születő döntés, amit elsősorban a tartós munkanélküliség elkerülése érdekében hoznak meg. Bár az álláskeresés kiterjesztése más foglalkozásokra bizonyos esetekben felgyorsíthatja a visszatérést a munkaerőpiacra, jelentős anyagi veszteségekkel járhat. Több kutatás is igazolta, hogy azok a munkavállalók, akik az álláshelyük elvesztése után foglalkozást váltanak, átlagosan kevesebbet keresnek az új munkahelyükön, mint azok, akik abban a foglalkozásban dolgoznak tovább, amelyben korábban már jártasságot szereztek (Kambourova–Manovskii, 2009). A bércsökkenés mértéke különösen azok körében jelentős, akik egészen más jellegű foglalkozásba lépnek át (Gathmann–Schönberg, 2010, Robinson, 2018, Macaluso, 2025). Ennek elsődleges oka, hogy a korábbi munkakörben szerzett készségek az új foglalkozásban csak részben hasznosulnak, emiatt a munkavállalók bére elmarad attól a szinttől, amelyet egy olyan munkakörben kapnának, amely megfelelően hasznosítja a készségeiket. Emellett a munkakörben elvárt készségek és a munkavállalói készségek közötti illeszkedés hiánya nagyobb eséllyel vezet ismételt elbocsátáshoz (Fredriksson és szerzőtársai, 2018). Mindez arra utal, hogy az oktatásban, illetve a korábbi munkavégzés során felhalmozott

emberi tőke megfelelő hasznosítása az új munkakörben kiemelten fontos a munkavállaló későbbi előmenetele szempontjából (Carrington–Fallick, 2017).

Milyen tényezők befolyásolják azt, hogy az álláskereső képes-e a szakmájában elhelyezkedni? A korábbi kutatások a makrogazdasági ingadozások jelentőségét hangsúlyozzák: gazdasági recessziók idején az álláskeresők nehezebben találnak a készségeikhez illeszkedő állást, különösen akkor, ha hanyatló ágazatokból bocsátották el őket (Moscarini–Thomsson, 2007, Carrillo–Tudela–Visschers, 2023). A makrogazdasági környezet mellett azonban fontos szerepet játszanak a helyi munkaerőpiaci feltételek is. Mivel a földrajzi távolság jelentősen korlátozza az álláskeresés térbeli hatókörét, a helyi adottságok, különösen a munkaerőpiac mérete természetesen befolyásolják az álláskeresés folyamatát és kimenetét. A munkavállalók a nagyvárosokban rendszerint többféle álláslehetőség közül válogathatnak, miközben a munkáltatók is több jelentkező közül választhatják ki az adott munkakör betöltésére leginkább alkalmas jelöltet. Ennek következtében a nagyvárosi térségekben az álláskeresők nagyobb eséllyel helyezkednek el a szaktudásukhoz és készségeikhez illeszkedő munkakörben (Helsley–Strange, 1990, Kim, 1991, Wheeler, 2001, Papageorgiou, 2022).

Ebben az alfejezetben azt vizsgáljuk, hogy a nagyvárosi munkaerőpiacokon az álláskeresők nagyobb eséllyel találnak-e állást a keresett foglalkozásban vagy ahhoz nagyon hasonló munkakörben. Ennek feltárására kétféle regressziós modellt becsülünk meg: az első annak valószínűségét magyarázza, hogy az álláskeresőnek sikerült-e a keresett foglalkozásban elhelyezkedni, a második pedig azt, hogy a készségelvárásk tekintetében mennyire különbözik egymástól a keresett és a talált foglalkozás.

* A kutatást a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal Országos Tudományos Alapprogramja (OTKA) támogatta (OTKA FK 142941 – Skills, matching and competition in thick labour markets: Understanding the mechanisms behind urban skill premia).

Adatok és módszertan

Az elemzéshez az ELTE KRTK Adatbankjában hozzáférhető Kapcsolt Államigazgatási Paneladatbázis (Admin3) adatait használjuk fel. Az adatbázisnak része a Nemzeti Munkaügyi Hivatal (NMH) munkanélküli-regisztere is, amely a nyilvántartott munkanélküliek alapvető jellemzői (nem, életkor, iskolai végzettség stb.) mellett tartalmazza az álláskereső helyét járási szinten, illetve azt, hogy az egyén milyen foglalkozásban keres állást. Az NMH munkanélküli-regiszterének és az Admin3 alapállományának összekapcsolásával a fentiek mellett meg tudjuk figyelni az álláskereső részletes munkatörténetét, valamint azt is, hogy milyen foglalkozásban dolgoztak a munkanélküliség előtt, illetve a regiszterből való kilépés után.

A minta

A teljes minta azokat az álláskeresőket tartalmazza, akiket 2012. január 1. után vettek nyilvántartásba, és 2017. december 31. előtt léptek ki. A nyugdíj előtti álláskeresői segély, illetve a fiatalok foglalkoztatását elősegítő bértámogatások és képzési programok torzító hatásainak kiszűrése érdekében a mintát a 25 és 54 év közötti álláskeresőkre szűkítettük. Az elemzésből továbbá kizártuk azokat is, akik az álláskeresői járadék folyósítása idején valószínűleg nem kerestek aktívan munkát. Ez egyrészt azokat jelenti, akik feltehetően már a korábbi munkaszerződésük lejárta előtt találtak új állást, ezért a munkahely elvesztését követően legfeljebb egy hónapon belül munkába álltak. Másrészt kizártuk azokat, akik nagy valószínűséggel visszahívták a munkahelyre, vagyis legfeljebb három hónapon belül visszatértek a korábbi munkáltatójukhoz.¹ Az elemzés során az álláskereső végének minden esetben az elsődleges munkaerőpiacon létesített munkaviszony kezdetét tekintettük, vagyis nem vettük figyelembe a megbízási munkaviszonyt, az alkalmi munkát, illetve a közfoglalkoztatási programokban való részvé-

telt. Végül kizártuk azokat, akikről nem állt rendelkezésre a keresett foglalkozás, illetve a munkanélküliség után betöltött munkakör foglalkozási besorolása.

A foglalkozási illeszkedés mérése

A foglalkozási illeszkedést kétféleképpen mérjük. Az első mérőszám a „tökéletes illeszkedés” méri, vagyis azt, hogy az álláskereső végül abban a foglalkozásokban talált-e állást, amelyben szeretett volna elhelyezkedni. Ha igen, akkor a változó 1-es értéket vesz fel, ha nem, akkor nullát. A második egy folytonos változó, ami a keresett és a talált foglalkozás készségelvárásainak hasonlóságát ragadja meg. Ennek a mérőszámnak az előállításához az ELTE KRTK Közgazdaságtudományi Intézet vállalati és intézményi kompetenciakövetelményekre vonatkozó adatfelvételét használtuk fel, amely közvetlenül a munkáltatók szintjén méri az egyes foglalkozások műveléséhez szükséges készségek fontosságát 36 standardizált készség alapján. Az adatfelvétel részleteiről lásd bővebben a 3.3. alfejezetet. A munkáltatók válaszait a foglalkozások szintjére átlagoltuk, majd a 36 készség átlagos pontértéke alapján hasonlóan kiszámoltuk a foglalkozások koszinusz-hasonlóságát. Ez a mérőszám 0 és 1 között vesz fel értékeket. Két foglalkozás annál hasonlóbb, minél közelebb van az érték 1-hez, ami a tökéletes egyezésre utal. A foglalkozási besorolás mindkét mérőszám esetében a kompetenciakövetelmény-adatfelvétel során létrehozott 200 elemű nomenklatúrát követi, amelyből 184-et figyelünk meg az adatokban.

A helyi munkaerőpiac mérete

Az NMH munkanélküli-regisztere és az Admin3 a járások szintjén rögzíti az álláskereső lakóhelyét. Az elemzéshez a járásokat a munkaerőpiac mérete alapján négy osztályba soroljuk: főváros, Budapest vonzáskörzete, nagyvárosi térségek és vidéki térségek. Az ország legnagyobb munkaerőpiacának 900 ezer foglalkoztatottal egyértelműen Budapest számít, amelyhez szorosan kapcsolódnak a szomszédos járások is. A főváros közelségének hatása miatt Pest megye járásait külön kategóriának tekintjük mint

¹ Ezzel a jelenséggel korábban Köllő (2003) foglalkozott részletesen.

Budapest vonzáskörzetét. A nagyvárosi térségek közé azokat a járásokat soroljuk, amelyeknek megyei jogú városa a központja. Ez alól kivétel az Érdi járás, amelyet a főváros vonzáskörzetébe sorolunk.

Eredmények

A regressziós becslések eredményeit a 6.4.1. és 6.4.2. táblázatok foglalják össze. A 6.4.1. táblázat azoknak a modelleknek az eredményeit mutatja be, amelyekben a függő változó azt jelzi, hogy az egyén a keresett foglalkozásban helyezkedett-e el. Az (1) oszlopban a térségtípusok mellett a keresett foglalkozást szerepeltetjük. A budapesti álláskereső átlagosan 3,1 százalékponttal valószínűbb, hogy a saját, keresett szakmájukban helyezkednek el, mint azok, akik a legkevésbé urbanizált vidéki térségekben dolgoznak. A főváros vonzáskörzetében az esélykülönbség a vidéki térségekhez képest már csak 1,1 százalékpont, a vidéki nagyvárosok esetében pedig lényegében eltűnik a különbség. A (2) oszlop becsléseiben a keresett foglalkozás mellett figyelembe vesszük az álláskereső megfigyelt jellemzőit (nem, életkor, iskolai végzettség), az álláskereső hosszát, illetve azt is, hogy az egyén részt vett-e az álláskereső ideje alatt aktív munkaerőpiaci programban (bértámogatás, képzés). A térségtípusokra becsült együtthatók érdemben nem változnak. A (3) oszlopban bevonjuk a modellbe a munkatapasztalat hosszát, illetve az állásvesztés előtti munkabért. Ezekkel a változókkal kontrollálunk azokra a nem megfigyelt jellemzőkre és készségekre, amelyeket nem tudunk közvetlenül megfigyelni, de befolyásolhatják az álláskereső kimenetét. A becsült együttható Budapest esetében csökken, a másik két térségtípusban változatlan marad, ami az álláskereső enyhe térbeli szelekciójára utal. Végül, a (4) oszlopban bevonunk egy olyan változót az elemzésbe, amely azt jelöli, hogy a keresett foglalkozás megegyezik-e az állásvesztés előtti foglalkozással. Ha a munkavállaló az adott foglalkozásban már jártasságot szerzett, nagyobb eséllyel talál állást ugyanabban a foglalkozásban. Ez a változó tovább csökkenti az együtthatók értékét, és már csak Buda-

pest és a vidék között szignifikáns esélykülönbséget (2,5 százalékpont).

A 6.4.1. táblázatban közölt eredmények arra utalnak, hogy a keresett foglalkozásban való elhelyezkedés esélyében kizárólag Budapest és a vidék között látható statisztikai értelemben érdemi különbség. Ez az összefüggés azonban gyakorlati szempontból nem túl erős: ha összehasonlítunk két álláskeresőt, akik közül az egyik olyan foglalkozást keres, amelyben már dolgozott, míg a másik nem, 22 százalékpontos különbséget találunk a sikeres találat esélyében az előbbi javára. Ez nagyjából tízszerese annak az különbségnek, amelyet budapesti és vidéki munkavállalók között látunk.

6.4.1. táblázat: A foglalkozási illeszkedés és a munkaerőpiac méretének kapcsolata, 2012–2017

	(1)	(2)	(3)	(4)
Budapest	0,0315*** (0,0027)	0,0314*** (0,0024)	0,0279*** (0,0021)	0,0249*** (0,0019)
Budapest vonzáskörzete	0,0113* (0,0047)	0,0115* (0,0040)	0,0121** (0,0036)	0,0043 (0,0044)
Nagyvárosi térségek	0,0038 (0,0033)	0,0031 (0,0042)	0,0044 (0,0042)	0,0035 (0,0033)
R ²	0,060	0,066	0,074	0,134
N	346 165	346 165	346 165	346 165
Keresett foglalkozás	Igen	Igen	Igen	Igen
Egyéni jellemzők		Igen	Igen	Igen
Egyéni munkatörténet			Igen	Igen
Egyezik-e az előző és a keresett foglalkozás?				Igen

Megjegyzés: Függő változó: foglalkozási illeszkedés (igen = 1)

A becslés legkisebb négyzetek módszerével készült, a standard hibákat járási szinten klasztereztük. A modellek tartalmaznak időbeli fix hatásokat és egy regressziós állandót. Zárójelben a standard hibák szerepelnek.

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

A bináris függő változó használatának két komoly hátránya van. Egyrészt, kizárólag azt az egy lehetőséget tekinti sikeres álláskeresőnek, amikor az egyén éppen olyan munkakörben helyezkedik el, mint amelyben korábban dolgozott. Ez azt jelenti, hogy kedvezőtlen kimenetként kezeljük azt, ha például egy autóbuszvezető a későbbiekben tehergépkocsi-vezetőként vagy járművezető-oktatóként helyezkedik el, pedig ezek az állások a szükséges készségek tekintetében nagyon hasonlóak. Másrészt, a foglalko-

zási besorolásban gyakori a mérési hiba, ami miatt a foglalkozásváltozások követése bizonytalanra válik. Ezt a két problémát úgy tudjuk kezelni, ha a foglalkozásokat nem az alapján különböztetjük meg, hogy ugyanabba az osztályba tartoznak-e, hanem az alapján, hogy mennyire hasonlítanak egymásra a feladatkörök, illetve az ehhez szükséges készségek tekintetében.

6.4.2. táblázat: A foglalkozási hasonlóság és a munkaerőpiac méretének kapcsolata, 2012–2017

	Teljes minta				Részminta
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Budapest	0,0176*** (0,0015)	0,0173*** (0,0013)	0,0159*** (0,0011)	0,0151*** (0,0015)	0,0125*** (0,0007)
Budapest vonzáskörzete	0,0059** (0,0019)	0,0056** (0,0018)	0,0056*** (0,0016)	0,0033 (0,0019)	0,0057*** (0,0011)
Nagyvárosi térségek	0,0049** (0,0015)	0,00453** (0,0016)	0,0046** (0,0017)	0,0043** (0,0015)	0,0040*** (0,0017)
R^2	0,075	0,084	0,097	0,150	0,172
N	346 165	346 165	346 165	346 165	216 850
Keresett foglalkozás	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen
Egyéni jellemzők		Igen	Igen	Igen	Igen
Egyéni munkatörténet			Igen	Igen	Igen
Előző és keresett foglalkozás egyezik?				Igen	Igen

Megjegyzés: Függő változó: foglalkozási hasonlóság. A becslés legkisebb négyzetek módszerével készült, a standard hibákat járási szinten klasztereztük. A modellek tartalmaznak időbeli fix hatásokat és egy regressziós állandót. A részmintában csak azok szerepelnek, akik nem a keresett foglalkozásban helyezkedtek el. Zárójelben a standard hibák szerepelnek.

*** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$.

A 6.4.2. táblázat mutatja azoknak a modelleknek az eredményeit, amelyekben a függő változó a keresett és a talált foglalkozás közti hasonlóság folytonos mérőszáma. Az (1) oszlopban a térségtípusok mellett kizárólag a keresett foglalkozás jelenik meg kontrollváltozóként. A becslt együtthatók azt mutatják, hogy a fővárosban a keresett és talált foglalkozások átlagosan „hasonlóbbak”. A függő változó szórása a mintában 0,0868, tehát Budapest és a kisebb vidéki térségek közti átlagos különbség (0,0176) a szórás egyötödét teszi ki, ami jelentős. A (2) és (3) oszlopban az állás-keresők jellemzőit és munkatörténetét vonjuk be, ami érdemben nem módosítja az eredményeket.

A (4) oszlopban ismételtelen kontrollálunk arra, hogy az állás-kereső szerzett-e már a keresett foglalkozásban tapasztalatot. A felhalmozott foglalkozási tapasztalat nem csupán az adott foglalkozásban való elhelyezkedés esélyét növelheti, hanem a hasonló szakmában való elhelyezkedés esélyét is. Például az ácsként szerzett tapasztalatok előnyt jelenthetnek a tetőfedő, bádogos és épületesztalos foglalkozásokban is. Ezt figyelembe véve a térségtípusok közötti különbségek csökkennek. Ebből arra következtethetünk, hogy a fővárosban és annak környékén gyakoribb, hogy egy munkanélküli a korábbi munkakörét jelöli meg preferált foglalkozásként. Az utolsó oszlopban a mintát leszűkítettük azokra, akik nem a keresett foglalkozásban helyezkedtek el, hanem valamilyen más munkakörben, függetlenül annak hasonlóságától. A szűkítéssel azt kívánjuk megvizsgálni, hogy az eredmények mekkora hányadéért felel a tökéletes illeszkedés. A becslési eredmények csak Budapest esetében térnek el a korábbiaktól, de az összefüggés továbbra is erős, a foglalkozási hasonlóság szórásának 15 százalékát teszi ki.

Az eredmények összességében arra utalnak, hogy a fővárosban és vonzáskörzetében, valamint a megyei jogú városok térségében az állás-keresők könnyebben találnak az igényeiknek megfelelő állást. Ennek egyik lehetséges oka, hogy a munkavállalók és az álláshelyek közötti párosítás ezekben a térségekben hatékonyabb. Ugyanakkor nem zárható ki teljesen a szelekciós torzítás hatása sem, ami abból fakad, hogy az elemzés során nem tudunk minden olyan egyéni jellemzőt megfigyelni, amely egyrészt érdemben befolyásolja az állás-keresés kimenetét, másrészt összefüggésben áll a munkavállaló lakóhelyével (például nyelvtudás, szakirányú végzettség, munkaerőpiaci informáltság). Ha a munkanélküliség előtti munkabér tartalmazza ezeknek az egyéni jellemzőknek a hozamát, illetve ezek hatása megjelenik a munkatapasztalatban, az állás-keresők munkatörténetére kontrollálva ki tudjuk ezeket szűrni. Erre azonban nincsen biztosíték. Egy másik lehetőség a fix hatású panelmodellek használata, ugyanakkor ezek a modellek azok alapján azonosítják

a városok „hatását”, akik többször kerültek be a nyilvántartásba, ráadásul más járásban, vagyis időközben elköltöztek. Ez a munkanélküliek egy meglehetősen szelektív mintája, amelyből kérdéses, mennyire lehet következtetéseket levonni a teljes populációra.

Emellett a helyi munkaerőpiac mérete erősen összefügghet a munkaközvetítés hatékonyságával, az ügyfelekkel való kapcsolattartás minőségével, illetve egyéb, közvetlenül nem megfigyelt intézményi adottságokkal, amelyek szintén befolyásolhatják az álláskereső eredményességét. Egyrészt a foglalkoztatási osztályokon az egy ügyintézőre jutó ügyfelek száma járásonként erőteljesen eltér, másrészt az ügyintézők kapacitásait gyakran leköti az adminisztratív és hatósági ügyek intézése, ezért ritkán tudnak valódi „esetmenedzseri” funkciót ellátni. Emiatt kevés idő jut az ügyfelek helyzetének és igényeinek feltárására, valamint személyre szabott cselekvési tervek készítésére. Ebben a tekintetben a vidéki járások feltehetően rosszabb helyzetben vannak, ami ronthatja a kedvező álláskeresési kimenetek arányát. Az egyes mechanizmusok, különösen a párosítás és a szelekció hatásainak szétválasztása további, célzott elemzést igényel.

Hivatkozások

- CARRILLO-TUDELA, C.–VISSCHERS, L. (2023): [Unemployment and endogenous reallocation over the business cycle](#). *Econometrica*, Vol. 91. No. 3. 1119–1153. o.
- CARRINGTON, W. J.–FALLICK, B. (2017): [Why do earnings fall with job displacement?](#) *Industrial Relations: A Journal of Economy and Society*, Vol. 56. No. 4. 688–722. o.
- FREDRIKSSON, P.–HENSVIK, L.–NORDSTRÖM SKANS, O. (2018): [Mismatch of talent: Evidence on match quality, entry wages, and job mobility](#). Vol. 108. No. 11. 3303–3338. o.
- GATHMANN, C.–SCHÖNBERG, U. (2010): [How general is human capital? A task-based approach](#). *Journal of Labor Economics*, Vol. 28. No. 1. 1–49. o.
- HELSLEY, R.–STRANGE, W. (1990): [Matching and agglomeration economies in a system of cities](#). *Regional Science & Urban Economics*, Vol. 20. No. 2. 189–212. o.
- KAMBOUROV, G.–MANOVSKI, I. (2009): [Occupational specificity of human capital](#). *International Economic Review*, Vol. 50. No. 1. 63–115. o.
- KIM, S. (1991): [Heterogeneity of labor markets and city size in an open spatial economy](#). *Regional Science and Urban Economics*, Vol. 21. No. 1. 109–126. o.
- KÖLLŐ JÁNOS (2003): A járadékos munkanélküliek álláskilátásai 1994–2001 tavasza. Megjelent: *Kővári György* (szerk. A felzárkózás esélyei. Munkapiaci láttelet a felzárkózás küszöbén. MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont–MTA Munkatudományi Bizottság, Budapest, 152–164. o.
- MACALUSO, C. (2025): [Skill remoteness and post-layoff labor market outcomes](#). *American Economic Journal: Macroeconomics*, Vol. 17. No. 134–176. o.
- MOSCARINI, G.–THOMSSON, K. (2007): [Occupational and Job Mobility in the US](#). *Scandinavian Journal of Economics*, Vol. 109. No. 4. 807–836. o.
- PAPAGEORGIOU, T. (2022): [Occupational matching in cities](#). *American Economic Journal: Macroeconomics*, Vol. 14. No. 3. 82–132. o.
- ROBINSON, C. (2018): [Occupational mobility, occupation distance, and specific human capital](#). *The Journal of Human Resources*, Vol. 53. No. 2. 513–551. o.
- WHEELER, C. (2001): [Search, sorting, and urban agglomeration](#). *Journal of Labor Economics*, Vol. 19. No. 4. 879–899. o.